

Az ember keresi a boldogságot, s elszomorodik, mikor egy szép őszi napon elhanyagolt falun rázza végig a hintó, s nem gondol arra, hogy akik fölnéznek rá, őt képzelik a falu legegédettebb emberének. Elfelejtí, hogy sohasem ült még hintóban, s nem volt egy olyan ember fiának házitanítója, aki egy személyben fűszeres, kocsmáros és hentes; hogy negyven pengőt és teljes ellátást kap azért, mert az apa előtt megcsillogtatja, ha ő tanítja, a fiából könnyen lehet patikus.

Igaz, hogy szobájának ablaka szűk gazdasági udvarra néz, s minden héten része van disznósivításban, pörkölt borszagban, széthurcolt belekben, szóval mindenben, ami elveheti étvágyát, dehát a boldogságot is átértékeli. Úgy találja, a boldogság abban van, hogy éjjel nem ég rá a ház, nyugodtan fekdühet, alhat nyolcig, nem kell esőben járnia, tíz kilométerre a falutól, zseblámpa nélkül.

A szerelem már nem is olyan fontos. De ha valakinek azt írták az égiek, hogy mindenütt keresse az újat, az újabbat és a legújabbat, s abból a furcsa okból, hogy találja meg már végre az állandót, hűségeset és tökéleteset, akkor számbaveszi a lehetséges esetek számát s látja, hogy csak egyetlen lányra eshet választása, mert a többi vagy jegyes vagy vénlány.

Már lehullott az első őszi eső, mint függöny, mely a nyár végét jelzi, de még tiszták voltak a vasárnap délelőttök, s a dombot, rajta a templomot megragyogtatták a verőfényben, összejátszva a fákkal és az éggel.

Ez volt az egyetlen alkalom, mikor Jancsi láthatta a kántorék Juliskáját. Mikor aztán már egészen közelről nézhette volna, a lány érdekesebbnek találta egy fa törzsét, s fejét elfordítva, azt nézte, hogyan futkároznak rajta a hangyák. Jancsi pedig bámulhatta a kántorlak csukódó kiskapuját, melynek lécei vékony csíkokra szeletelték Juliska alakját, hogy csak így, szeletekben élvezhesse a sóvárgó szerelmet, egy kis őszi napfényvel bevonva, nehogy megártson.

— Tenni kéne valamit — elmélkedett otthon, s búsan nézegette képmását a tükörben, mintha attól tartana, észreveszik rajta, hogy egy titkos társaság tagja, a szomorúak szövetségéé, s kitessékelnék szemükkel, jókedvükkel, jólétükkel és elégedettségükkel.

Egy vasárnap délelőtt aztán, hivatalos látogatás idején, miséről jövet egyenesen a kántorék háza felé tartott, lehajtott fővel, mintha a templomban sugallatot kapott volna, hogy menjen a kántorékhoz. Negyedóra múlva olyan magasra tartott orral jött ki, mintha Juliska játékból felpöckölte volna az orra hegyét. Minden kőbe belerúgott. Elfelejtette, hogy a földön jár. Hát persze, mikor a kántorné így búcsúzott tőle:

— Ha nincs jobb dolga, jőjön fel délután!

Egy pillanatig elgondolkozott, van-e valami dolga délután? Nem, a mézszárszék zárva, disznóölést nem nézhet; a fűszerüzlet is zárva; a kocsmában viszont végignézhetné, hogyan mulat a falu összes cigánya a primás nevenapján. Hátra van még egy lehetőség: végigsétálni a Fő úton, s új haragosokat szerezni azáltal, hogy nem köszön mindenkinek, vagy ellenségévé tenni a főjegyzőt, mivel köszön a patikusnénak.

Juliska viszont virult, ápolgatta körmeit a falu sok benőtt, gyászoló körme helyett, s kiolvasta szeméből, hogy vár rá, mint élete nagy ajándékára: egy vadonatúj pesti fiúra, akit nemrég szállítottak, dobozban, csak kalapja gyűrődött meg egy kisé.

De mikor felment, nem várta senki. Annyira nem, hogy a vörösképi cseleklány egy elfüggönyözött szobába vezette, felengedte a redőnyt, s vörös képe helyett ott hagyta neki a napot, mely betűzött az ablakon.

Négy óra lehetett, de a négy óraütés elmaradt, mert a toronyban nem volt óra. Pedig minden ezt látszott várni: a szokatlan erős napsütés, a gyér felhőzet, a tiszta levegő, mintha a természet sem akart volna egykönnyen hinni ebben a ragyogó őszi délutánban.

Már a nap váratlan lángolása is eszébe juttathatta volna, hogy korán érkezett. Ő azonban odament az ablakhoz, kinézett rajta, s elcsodálkozott, milyen kilátás nyílik innen a falura. A házak úgy feküdtek a kis völgyben, mint összerázott játékok a ponyvában, nagyvásárkor; a kecskéket kikötötték a kertek végébe, talán azért, hogy a káposztákra vigyázzanak; a szőlők hegyes karóikkal olyanok voltak, mint szeges kínzóasztalok, melyekre majd a napot fektetik. Szemközt a parókia ablakából a falu papja nézett rá, s várta, hogy köszönjön. Jancsi hunyorgott a napban, a terebélyes plébánost a házvezetőnőnek nézte, s nem köszönt.

Így állt vagy félóráig, s nem tudta nevéen nevezni örömét. Elérezékenyülten gondolt erre a meleg polgári otthonra, melynek most végre vendége lett, s bocsánatot szeretett volna kérni a bútoroktól, hogy elfogta előlük a világosságot, mint ahogy örömlükben kishíján megkövetjük haragosunkat is, ha reménytelen perünk váratlan javunkra fordul.

Az ő pere egy héttel ezelőtt, sőt még ma reggel is olyan reménytelenül állt, hogy mikor reggel törülközőtt, a szomorúságtól majdnem elsírta magát. Most pedig mintha már meg is nyerte volna. Olyan gyerekesen bízott sikerében, hogy belefájdult az állkapcsa.

— No de ilyet! — tűnődött, míg állát tapogatta. — Ilyen szerelmes még nem voltam.

Kinyílt az ajtó, s belépett Juliska. Friss volt, ápolt, de Jancsinak az volt az érzése, hogy nem ő az első, akinek ez feltűnik. Ez az üdeség mintha egy előbbi üdeségből táplálkoznék, mely eddig jól bevált, s ápoltsága is több volt, mint figyelem Jancsi iránt, — figyelem volt egy csapat fiú iránt, akiknek távolból is tetszeni akart.

Jancsi maga mögött érezte ezeket a fiatalembereket, s ez az érzés nem volt rosszabb, mintha levegőnek nézik az embert, vagy üvegnek.

— Isten hozta, kedves . . .

— Jancsi — segítette ki a házitanító, olyan hangon, mint az ápoló, aki jelenti az orvosnak, hogy a 37-es meghalt, de nem tüdővészben, amire számítottak, hanem szívbénulásban. Ő sem merte elképzelni, hogy ez a hosszúnak ígérkező szerelem ily roppal végetérjen, s ne úgy, ahogy várta: szemrehányások, bocsánatkérések és szakítások fonalaival tarkítva, hogy aztán végül, mikor az utolsó fonalat is elvágják, gyönyörű szőnyeg váljék belőle, mely a nagy, a halhatatlan szerelmet ábrázolja.

Ehelyett, Juliska alighogy belépett, mosolygós közönyével — tulajdonképpen figyelem volt a távollevő fiúk iránt — egy szempillantás alatt megmérgezte a levegőt, melyben Jancsi szerelme élt, lélegzett és növekedett.

Juliska így szólt:

— Sajnos, amíg anyuska el nem készül, csak én szórakoztathatom.

Elővette emlékkönyvét, az ablakhoz lépett és kinyitotta.

— Nézze, ezt apus írta, de már régen; ezt meg egy jogász ismerősöm; ez az unokabátyámé, ezt a rózsát meg egy kis zászlós rajzolta. Ugye szép! Maga tud rajzolni? . . .

Míg Juliska emlékeiről beszélt, elrövedezve, Jancsi előtt ajtók nyíltak és ablakok, zöld tájakra, csillogó patakpartokra, melyeken sosem járt még. Mind-egyiken egy fiatalember állt, vagy ült, fehér nadrágban, napszemüveggel szemén, hogy ne lehessen meglátni benne, mennyire szereti Juliskát; egyik kezükben horgászbotot vagy gyeplőt, a másik Juliska hajával, kezével, ruhája dí-

szítésével játszik. Fiatalemberek hosszú sorban, s valamennyi arra vár, hogy eljőjön a tavasz, s teletömjék a kántorék vázáit orgonával, úgyhogy még a kancsóba és poharakba is jut. Különösen Juliska unokabátyjára volt féltékeny, mert tudta, hogy a fiatal lányokra milyen végzetes hatással lehet az unokabátyjuk, akitől rokoni alapon minden lány az első csókot kapja.

A nyitott ablaknál álltak, a fehér párkányra tették az emlékkönyvet és föléje hajoltak. Kinn egy most született kis szél, korát meghazudtolva, felkapott egy marék levegőt, és Jancsi arcába vágta mindazzal a porral, levéltörmelekkel és apró bogárral együtt, amit ősszel a levegőben találni lehet.

Jancsi bal szeme iziben megtelt porral, tűzbe borult, égni kezdett. Néhány könnyesepp odaszaladt, hogy a tüzet eloltsa.

Juliska semmit sem látott, tovább magyarázott:

— Ezt a hadnagyot Almádin ismertem meg, egy gyönyörű hetet töltöttünk ott...

Ekkor két kintől megroskadt könnyesepp pottyant a lapra, pont a hadnagy nevére, erre az tüstént két tintás csillaggá változott, — akár ott helyben föl lehetett volna varrni a gallérijára.

Juliska fölnezt:

— Nini, maga sír!

— A csudát! — mondta bosszúsán Jancsi. — Bogár ment a szemembe.

— Bogár, hol itt a bogár? — kötekedett Juliska, s ellenkezést nem tűrő hangon kijelentette: — Maga sír, ne is tagadja, maga sír.

— Mondom, hogy...

De Juliska már pödörte zsebkendője csücskét:

— Hol az a bogár? Ne mozduljon, kiveszem!

Rátámadt a vörös szemre, mintha ki akarná szűrni. Olyan mélyen, olyan gyengéden nézett bele, igaz, hogy csak a bal szemébe, hogy Jancsi ijedtében azon tűnődött, hogyan rejtse el azokat az új könnyeket, melyek már mélyebbről jöttek, s váratlanul a jobb szemét is ellepték.

Elérzékenyült, és szomorúsággal gondolt arra, hogy ez a gyengédség és harci kedv már sosem lehet az övé, mert most sem neki szól, hanem egy magányos, könnyező szemgolyónak. Juliska úgy tudta ajka szélén zsebkendője csücskét nyálazni, s üldözés közben úgy tolt ki nyelve hegyét, hogy ebből semmi többre nem lehetett következtetni. Jancsi személye olyan lényegtelennek és távolinak tetszett, mintha egy tükörtojásból igyekeznék kiszedni a tojáshéjat.

Hogy mitől válhatott volna ez a gyengédség általánossá, s terjedt volna át az egész Jancsira, azt nehéz lett volna megmondani. Időjárás kellett volna hozzá, éghajlat, talán egy téli szoba melege — a szívek közös hőmérséklete. Vagy nyár kellett volna, tájak, melyek közös érzéseket ébresztenek. Talán... ha Juliska nemcsak a bal, hanem jobb szemébe is így nézne, igen, — ha egyszerre nézne így mind a két szemébe.

— Kedves Juliska — mondta Jancsi, mint a tetszhalott, aki újra hallhatja saját hangját —, megkérhetem, hogy nézzen így a jobb szemembe is? Csak egy percig...

— Ó, maga csaló — szörnyedt el Juliska. — És hogyan sajnáltatta magát! Ezt ni! — És ujjával megnyomta Jancsi orra hegyét.

Jancsinak egyszeriben úgy tűnt fel, hogy az érintés helyén különös áramlás indul, mint valami hajszálcsovön keresztül, melyen az érzések észrevétlen átszívódnak egyik szívből a másikba, s meg sem állnak addig, míg mindkettőjükben egy szinten nem lesznek.

S valóban, bár Juliska hátat fordított neki, kérni sem kellett, kisvártatva visszafordult, s hosszan, komolyan Jancsi szemébe nézett. Jancsi pedig látta, most indul el Juliska szemében a szeretet, hogy elfoglalja a szánalom helyét.

Összemosolyogtak.

— Olyan különös ez, nem? — mondta halkán Jancsi.

— Igen — lehelte Juliska. Tűnődött, s szemét egy kissé elfordította, hogy még jobban tűnődhessen.

Jancsinak torkára szaladt a nyál, köhögött.

Juliska, mint aki először találkozik egy érzéssel, s gyermekké válik előtte, bátortalanul megkérdezte:

— Ugye, mi most...?

— Igen — felelte Jancsi, s hangosat nyelt.

Juliska szemébe mélyedt, s megnyugodott: szemebogarában egyetlen nap-szemüveges férfit, egyetlen csillagos hadnagyot sem látott, — tiszta volt, kék, mint kinn az ég, s csak őt tükrözte most, senki mást.

A nap most bukott a templom mögé, egy cseppet bosszúsan, mert senki sem figyelt rá. A cselédleány behozta a csészéket. A szoba lágyabb lett, szürkébb, otthonosabb.

Öt óra sem volt még.

(1941)

APRÓ ÖRÖMÖK FELÉ

*A körtefaágon egy cica alszik,
vörös bundája fényes, rásüt a nap.
És kutyánk, mert a csaholást megunta,
békén hever a nyíló rügyek alatt.*

*Fejszémre támaszkodom, nézem őket.
A háttér: házak, fák s a falu tornya.
És mögöttük a domb háta sövényül.
Egy mérföld, s mintha száz lépésre volna.*

*Az égen darab felhők, mind fehérek.
Mintha egy nyáj ballagna ott, legelve.
Arcon legyint, hajamba túr a szellő.
Harmónika szól. — Mintha mese lenne.*

*Nézem a fákat. Rám nevet a nap.
Tág mellel szedem a könnyű levegőt.
Fejszém megvillan. És a konok tuskó
recsegve hasad szét a lábam előtt.*

Hegedűs László